

Kronika

* Podelitev letosnje graške kulturne nagrade. V Gradcu je bila ustanovljena posebna nagrada za štajerske kulturne delavce. Ta nagrada je bila podeljena že lani, letos pa se je delila drugič. Letosnja nagrada v znesku 10.000 RM prejmejo: ravnatelj graške opere dr. Karel Böhm, dr. Hans von Dattelbach in vladni svetnik prof. Ferdinand Pamberger.

* Goethejeva kolajna za dr. Eschericha. Führer je podelil profesorju in tajniku svetniku dr. Karlu Escherichu v Monakovo ob njegovem zlatem dobojem jubileju zlato kolajno. Dr. Escherich si je stekel kot gozdarji strokovnjak velike zasluge za svojo stroko.

* Tudi to je potrebno. Nemški listi poročajo, da se morejo v primeru letalskih napadov odpreti tudi zamrežena okna v podkletnih prostorih. Odprline morajo biti dovolj velike, da lahko zleze skozi nje tudi običajni človek. Obenem je priporočljivo, da se zvečer ne obesa perilo na podstrešju, kajti praksa kaže, da sušenje perila v podstrešnih prostorih zavira gašenje požarov.

* Tretji otrok kraljice Faride. Soproga egiptskega kralja Faruka, kraljica Farida, je rodila tretjega otroka.

Ob preranem grobu ravnatelja Branka Kostića

Od pokojnikovega prijatelja izven slovenskega ozemlja smo nekdaj prejeli naslednje spominke vstave:

Na njegovi zadnji poti ga niso mogli spremiti smrti njegovi najbližji sorodniki, saj danes mnogi tako neumisljeno vseprejda, da se ljudje toliko za njo niti ne zmenijo, dokler jih ne zadene neposredno. Prišli so vendar z veliko zamudo, ker niti smrti primeri najočitnejših svojcev niso danes zadostni razlog za možnost prihoda, ter so se le še globoko potrti mogli pokloniti na njegovem v venci in cvetjem obutem grobu pri Sv. Križu, kjer na slavo božjo ne delajo razlike med pripadniki raznih krščanskih ver.

Polnih 18 let, polovico svojega življenja, je prebil med brati Slovenci. Jadransko-podunavska banka ga je najprej poslala kot mladega bančnega uradnika v Kranj, kjer je tako silno zaljubljen planine, da jih je skozi vrsto let vse prehodil s svojimi še preko groba zvestim tovarštvom Doretom. Pozneje ga je ista banka zaposlila v Ljubljani v svojih gospodarskih podjetjih, nazadnje kot ravnatelja Zdrženih in Priljubljenih. Privlačen se je slovenske tako govornici kakor le malokateri Srb. Po pristni govorici gotovo ni bilo mogoče uganiti, da je doma iz kršne Hercegovine. Vzljubljen je slovensko zemljo kot svojo lastno. Med Slovenci si je tudi zgradil gnezdo idealne rodbinske sreče, ki je pa žal trajala le kratkih osem let. Tudi njegova komaj za šolo dospela hčerka Branka pravi nekako prepričljivo, da je Srbkinja — pa tudi Slovenka.

Ravnatelj Kostić je bil redek značaj v svojih zasebnih in javnih navadah, ki ga ni mogla spraviti s prave poti nikakršna žalost, pa tudi ne najtežja preživetja. — Njegov oče, znan nacionalni delavec, mu je dal na življenjsko pot plemenitavo navodilo, ki se jih je držal z niemu svojstveno doslednostjo. Svoje lene tradicije je nadalje razvil tudi v ljubljanski pravoslavni koloniji, kjer se je marljivo uveljavil v cerkveni občini, nekaj časa tudi kot tajnik in blaginjak kakor tudi pri zgraditvi in ureditvi krasnega pravoslavne hrama sv. Nikolaja.

Njegovo priljubljenost med srbinimi in slovenskimi prijatelji je dokazalo zlasti globoko sočutje z njegovo nesrečno ženo, skozi vse njeno življenje hudo prizadeto po neusmiljeni usodi, ki je ostala popolnoma sama, odrezana po vsem od hčerke in vseh najbližjih, ki bi ji bili v tem najhujšem udarcu v veliko oporo. Zato so se vsi po vrsti trudili, da ji, kolikor je to le mogoče, nadomestijo njeno zaokrajeno mamo, ki menda niti ne sliši kako huda nesreča je zadela to nekoč tako srečno družino.

Upravni odbor Zdrženih in Priljubljenih d. d. je s svojimi plemenitimi dejali, ki kazal, kako je cenil svojega ravnatelja, toda ne samo to; dokazal je tudi globok socialni čut, ki je tako potreben zlasti v današnjih hudih časih.

Naš nepozabni Branko nas je zapustil v 37 letu svoje mladosti. Bil je vzoren kot najboljši soprog, oče in sin, kakor je bil vzoren in doleden tudi v svojem javnem prepričanju. — Večna mu namjati!

Daruje za žimsko pomoč!

rida je povila te dni svojega tretjega otroka, ki je zopet ženskega spola, Farukova soproga poteka iz iranske vladarske hiše.

* Upokojenci na Japonskem naj gredo na kmete. Na Japonskem so začeli propagirati misel, naj bi se vsi upokojenci isellili iz mest ter šli na deželo. Gre predvsem za to, da se iz mest umaknejo starejši ljudje, da bi poslovali v mestih pri morebitnih sovražnih letalskih napadih lažje. Japonske oblasti pričakujejo, da se bodo upokojenci pozivu odzvali v čim največjem številu.

Iz Ljubljane

* Pomočnice za hišno prvo pomoč. Zadnji čas hišni gospodarji precej pridno prijavljajo. Ker so se pa pojavili nekateri pomisleki, češ da so pomočnice potrebne samo v takih poslopih in hišah, kjer so večja zakonšča, pojasnjujemo, da so potrebne prav v vsaki hiši, posebno kjer je več strank, četudi imajo samo provizorno kletno zakonšča. Ob prijavi so nekateri hišni gospodarji poudarjali, da je hišni stavešina hišnik, pomočnica pa da mora biti pač hišnica. Tako pojmovanje se nam ne zdi pravilno in bi bilo po našem mnenju boljše, da se vloge nekoliko razdeli in se ne zahteva vse od ene družine, od drugih pa nič. Časi so resni in bojimo se, da se nam bodo približali še hujši, ko bo potrebno sodelovanje vseh. Pozivamo hišne gospodarje in hišne stavešine, da upoštevajo ta navodila ter da nadaljujejo z obveznimi prijavi takoj.

* O božičnih praznikih si prebivalstvo lahko nabavi določeno mero žganja, katerega prodaja je bila doslej blokirana. Mestni zdravstveni urad smatra za potrebno, da opozori predvsem gospodinjne, naj kupljeno žganje dobro spravijo za dohodek k raznim čajem in za zdravilno poročilo ob prehladu, influencah, raznih črevesnih boleznih in drugih boleznih v družini. Dodelitev žganja nima namena pospeševati uživanja alkoholnih pijač, ki so predvsem za mladih zelo škodljive. Shranite ga za bolezn!

* Božičnica hrvatske kolonije. Konzulat NDH priredi v petek dne 24. decembra 1943 v svojih prostorih v palači Bata svojim državljanom božično. Prireditelj bo trajala od 17. do 18. ure.

* Danes ob 5. uri popoldne bo v mali filharmonični dvorani druga letošnja produkcija gojenecv šole Glasbene Matice. Iz oddelka za solopetje ravnatelj Betetta bo nastopil gojenec Korosec Lado. Iz oddelka za klavir bodo nastopili: gojenec gđ. Bradačeva štrukelj Tanja, Paulin Eva, Krmovšek Darja, Neuberg Lidija, Matele E. in Miklavč Mirjam; iz šole ge. Lipovškove nastopi Rupnik Jana; iz šole ge. Santicove pa Petrovič Gregor, Čok Zorana, Čok Milica, Trinka Duša, Lebe Merja, Dular Marko, Božić Zvezdana in Kalan Pavle. Iz violinskega oddelka bodo nastopili: iz šole g. Gregorja Janušič Fodor, štefe Ivan, Butara Demetrija in Bujas Drago; iz šole g. Ivmečič K-kali Anton in Samec Vaso; iz šole g. Santic Turk Ivo in Klopčič Rok. Podrobni spored te produkcije je na razpolago v Knjižarni Glasbene Matice. Opozarjamo na točni začetek ob 17. uri.

* Najkoristnejše božično darilo za dijake in odrasle je prof. I. Kotnik Učbenik angleškega jezika I. in II. del, ki ga dobite v Knjižarni Tiskovne zadruge.

* Kopalnice Zavoda za socialno zavarovanje bo pred prazniki odprto v sredo 22. t. m., v četrtek 23. t. m. in v petek 24. t. m. ves dan, to je od 8. do 18. ure.

* ANEKDOTE, SALE, KRIZANČE! — Opozarjamo vse, ki želijo prodati svoj pisalni stroj, radio aparat ali harmoniko, da prevzema specialna trgovina Everest gorje predmete v komisijko prodajo in jih vnovič zelo dobro in hitro. Poslajte tedaj še danes Vaš pisalni stroj, radio aparat ali harmoniko v komisijko prodajo trdnici Everest, Prešernova 44.

* Za desinfekcijo ust in grla dobite v vsaki lekarni FORMICOT PASTILE!

* Malo je knjig, ki bi bile za doraščajočo mladino tako pomembne kakor je R. Kiplingova Knjiga o džungli, ki je izšla v Knjižarni Tiskovne zadruge.

* »DOLOREX« tablete se priporočajo pri gripi in boleznih prebave, ker znižajo temperaturo, olajšajo pa tudi bolečine pri glavobolu, migreni in revmatizmu. »Dolorex« izdeluje lekarna Mr. Bahovec.

* Zahtevajte AMIDON tablete proti glavobolu, nevralgiji, hripju, influenci in revmatizmu. Dobite jih v vsaki lekarni.

* Ali že imate Gospodinski koledar za leto 1944? Dobite ga v knjižarni Tiskovne zadruge.

certa, tako da so se Haydnova simfonija v d duru in Lisztova »Les Préludes« postavile v nekako spoštljivo razdaljo od Beethovne mojstrovine. Tudi onkraj se je v polni meri potegnilo za seboj, čeprav je delež pihal v kvalitativnem pogledu za zpoznanje zastojal za godalo maso orkestra. Prof. Trosta klavirski part je vzlic majhni neprilici, ki jo je pianistu pripravil klavir, ostal od začetka do konca na vodilni višini; umetnik je z neuhranljivo silo obvladoval svojo nehalno nalogo ter jo zaključil z bleščicim uspehom.

S tem, skoraj že ob sebi umevnim prevencijom, ki si ga je pridobil Beethovenov klavirski koncert v poteku drugega simfoničnega večera, niso seveda omovali vseh deležih, ki sta jih pod Buchholzovo taktirko prinesla Haydn in Liszt k celotnemu uspehu koncerta. Neoporne je bil to večer, ki je v čast radijskemu orkestru in njegovemu vodstvu. Snirčo tem ponovno izkazanih kvaliteta lahko z zaupanjem in veseljem pričakujemo nadaljnjih koncertov z njihovim preudarno izbranim in vabljivim sporedom.

Dirigent, pianist in orkester so bili na ponedeljskem koncertu deležni živahnega priznanja občinstva. Prireditvi, ki so jo oddajali tudi po radiu, so prisostvovali številni zastopniki nemške vojske in domačih oblasti.

»Oj, Ive, k nam na kres!«

Nekaj božičnih opazk k razpravi Borisa Orla v letosnji »Vodnikov pravitve«.

Ta četudi neobširna razprava »nasluzi« zaradi važnosti svojega predmeta posebnega opozorila, ker nam dokazuje, da smo tudi mi imeli nekdo svojega kresnega »Ivana«, kakor ga imajo še Lužiški Srbi. Poljaki in ponekod Nemci. Kakor so spomnili vodil »zelenega Jurja«, so vodili o kresu »zelenega Ivana«, kot ga imenuje poljska obredna pesem. Ta običaj je treba izuščiti iz naših kresnih pesmi, saj je to v bistvu »čestje« svetnika, kraljčja Ivana. Svetnik nastopa v teh pesmih kot kristliti in kresenec, kresni deček, imenovan

u— Nalivna peresa, boljše, dobro ohranjena, kupuje po najvišji dnevni ceni trdnica EVEREST. Prešernova ulica 44.

u— Vključena mladost je najnovejša mladinska knjiga pisatelja Ljube Zupanca. Povest obravnava življenje dečka in deklice, ki sta se s pridonostjo, močno voljo in vztrajnim učenjem povzpela iz nizkih socialnih razmer do zastavljenega življenjskega cilja. Način pripovedovanja je prikučen in zanimiv, zgodba pa nadvse poučna in vzgojna. Delo je založila Tiskovna zadruge. Najlepše božično darilo za doraščajočo dekle in deklice!

u— »DRAVSKA ROŽA« je krasna pohorska bajka o skrivnostni roži masčevalki, ki raste na dnu srebrne reke Drave ter ko se razcvete, pokonča kruto limbuško gospodarcu. Je to prelepa in ganljiva zgodba treh drvarjevih sinov, ki so z zelene planje ošli v svet za kruhom, delom in srečo. Spisal in v samozaložbi jo je izdal Jože Tomazič, s 125 slikami pa jo je opremil Jože Beranek. Vezana 38 lir. Je najlepše darilo za božič in novo leto.

u— Za božične praznike bomo točili čez ulico najboljša, sortirana vina. Gostilna Lovšin, Gradišče.

u— Za stare onemogle Ljubljance v mestnem zavetišču v Japljevi ulici sta neimenovani gospod in gospa podarila 1.000 lir, g. Juvan Rudolf, lastnik Servis-Biroja, pa za božičnico 250 lir. Mestno županstvo izreka najtoplejšo zahvalo tudi v imenu podpiranin.

Spodnje štajersko

Počastitev junakov v Braslovcah. Pred kratkim se je krajevna skupina v Braslovcah spomnila v decembru na vzhodni fronti padlih občanov. V zadnjih borbah so padli štirje mladi grenadirji in en topničar.

Spodnještajerska mladina izdeluje igrače. Kakor prejšnje leto se je tudi letos spodnještajerska mladina izkazala z izdelovanjem igrač. Nič manj kakor 150.000 so jih letos napravili šolski otroci. Izmed teh jih bodo 6000 poslali malčkom v bombardiranih mestih, ostale pa bodo razdelili vojakom, ki imajo doma družine s malimi otroki. V dneh pred prazniki bodo otroci vojake, ki prihajajo z južnovzhodnih bojišč na doput, razen s paketi obdarili še z igračami, pa tudi vsak ranjenec v bolnišnici, ki ima doma majhne otroke, bo deležen darila v obliki igrač.

Nesreče. 17. mesečni Jakob Kosirnik iz Grušove se je, ko je bil nenadzorovan, vsedel v lonce z vročo vodo, ki ga je vzel z ognjišča njegov 4 letni bratec, in se hudo oparil po vsem telesu. Levo oko si je poškodoval pri delu 57 letnj zidar Jožef Feh iz Ptuj. Sekira je spodletela 36 letnemu Jurju Brabiču, tako da si je prejel poškodovano desno koleno. Pri podpiranju drevesa se je posekano drevo zvrnilo na 33 letno Ano Gombočev, ji zlomilo nogo in ji prizadelo tudi notranje poškodbe. 71 letna Marija Doksova iz Maribora je padla po stopnicah in si zlomila obe nogi. Z voza je padel in si poškodoval komolec 41 letni hlapec Rusmir Modan iz mariborske okolice. Na vlaklo so vrata vagona zadržali palec desnice 12 letnemu Ivanu Pfeiferju iz Rogaske Slatine.

Negoda. 16 letna delavka Angela Krajncova iz mariborskega okrožja je prišla z nogo med stroj, ki ji je zmečkal stoplo in prste. Morali so jo odpeljati v mariborsko bolnišnico.

Iz Hrvatske

Rdeči križ za zagrebške otroke. Po posredovanju mednarodnega Rdečega križa dobiva od 16. decembra 3000 dojenčkov in slabotnih otrok iz Zagreba vsak dan po pol litra mleka. Mleko so poslali iz švice in ga pod vodstvom strokovnjakov predelujejo in razdeljujejo. Delitev bo trajala sto dni.

V šolski teden v Zagrebu. Od 3. do 19. januarja bo v Zagrebu visokošolski teden za nemške vojske. Predavanja bodo imeli profesorji graške univerze o 28 različnih temah.

Hudi porazi komunistov. Stalni poročevalec graške »Tagespost« poroča iz Zagreba: Po pravkar v Sarajevu prispelih vesteh je bilo v zadnjih dneh v Bosni ubitih 365 komunistov, med njimi 41 badohlevskih vojakov. 738 Italijanov, med njimi 6 oficirjev, je bilo ujetih. Med plenom so velike količine vojnega materiala in 4 tanki. V Slavoniji so pri Papuku komunisti pustili na bojišču 600 mrtvih. Večje borbe so tudi pri Glini. Tam so imeli komunisti hude izgube. Po hrvatskih vesteh so se nemške in hrvatske čete izkrcale na Pagu, največjem severnem dalmatinskem otoku in zasedle glavno mesto Pag.

»leter«, »malo« diete, sveti Ivan. Kako sveto in priljubljeno je bilo in je še to ime, dokazuje pač dovolj, da no naš »Janezovski« rode. Sveti Janez Krstnik ima v teh pesmih svojo krščansko vlogo kot kristliti, a njegovo krščenje je prvotno, s poganjskega stališča, bolj potrdilo očetovalstva, kakor krščanski kres. Takoj »k« stie na primer oče Kresnikov (glej »Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva«) svojega sina z v materinem telesu, ali kakor se izraža po Vuku Kelemu na »blagorovi« njegovo mater, da ga ta lahko rodi. Zato pa pravi naša pesem: »Oj ti si, Janez, kresen v telesu materine«. Svetnik nastopa prvotno kot oče kresnega dečka Ivana in nakrat kot ta deček, »malo« liete, »sveti Ivan«. Četrta sta obadva Ivana, razlikujmo kristliti Ivana od kresnega Ivana, prvotno očeta Kresnika in mladega sina Kresnika. V slovenski bajki o rojstvu našega Kresnika (Vukova bajka o »miji« mlečarici, na katero je opozoril Kelem) ista Kresnikova mati svojega moža, da jo »blagoslovijo« t. j. da položijo roke nanjo, kakor so krščevali v Orientu. Stari Kresnik, »sveti« car, »sonce jasno« (ga imenuje žena) je s tem priznal njeno dete za svojega sina, torej za Kresnika, ga na ta način krstil, ker mu je dal ime (»Ime blagoslov« pravilno orientalski pregovor).

Na to pogansko predstavo kažejo n. št. pesmi, v katerih belokranjska mati prosi Janeza Krstnika, naj ji krsti sinčka. »Sveča ima v mislih denež, če pravi krščanski kres, čeprav je še vedno leta želja, da bi dal svetnik otroku svoje ime: Ivan.

»Krsti mi, Ivan, sinčka mojega!«

Prvotno prosil tako Marija (četudi ni izrecno imenovana, ker je pač posem porušena), naj ji krsti Janez sinčka Jezuska, kar se pa nikakor ne sklada z evangeliem in je torej poganska nota. Takole po kresni: »Nato so prišli na to dete Jezusa. (Kdo? gotovo Marija!)

»Oj krsti ti to dete, to dete majhno!«

Nedeljska knjižna zbirka za domobrance

V nedeljo, 19. t. m., je zbirala, kakor smo že poročali, ljubljanska mladina knjige za naše domobrance. Pobiranje je bilo od 10. do 12. ure na treh glavnih mestnih križiščih. Tam so bile postavljene mize, h katerim je prinašalo občinstvo podarjene knjige.

Občinstvo, ki je prinašalo knjige na določena križišča, je s tem javno manifestiralo povezanost z našo narodno vojsko. Tu ste lahko videli žene, dekleta, moše in mladenice, otroke obgoja spola in pripadnike vseh bivših svetovnih naziranj.

Taka je bila najboljša moralna opora tistim, ki imajo v roki puško, da so nam porok za mir in red. Tak vojak, ki bo videl, da sodeluje z njim vsa domovina, se bo znal tudi boriti za svoj dom. Take in podobne javne zbirke imajo tudi vzgojni pomen. Nujno je, da si skušamo po zgledu nemškega naroda čut za skupne nastope privzgojiti tudi mi, kar je do neke mere z dobro voljo in disciplino tudi izvedljivo. Nabirali in navzoči so imeli n. pr. v nedeljo priliko slišati, kako je bilo tolikim ljubljancem težko, ker so morali iti mimo zbirališč praznih rok, medtem ko so stale na mizah in stoli cele grmade knjig. Bilo jim je žal, da so pozabili na to zbiranje, posebno še, ker so imeli vsaj ne-

kaj knjig, ki bi jih prav lahko darovali. Izpravevali so, če je še čas prinesiti in če bo še zbiranje. Zgodilo so se tudi primeri, da so se hoteli nekateri opravičiti zaradi svoje površnosti s tem, da so darovali denarni znoske. Izgovarjali so se tudi, da so se zmotili, ker je bilo zaradi pogreba kočevskih žrtve preloženo zbiranje na drug dan.

Čas, v katerem živimo, zahteva tudi od nas gibčnost, skrupulozno zavednost in tudi lastne pobude. Na objave v časopisju moramo biti pozorni, ker se bo še čisto zgodilo, da bodo važnejši dogodki preprečeni, kako nameravano akcijo. Prav tako prosimo tverde, založbe in podjetja, da pazijo na vse take notice, ki se nanasa na nje, zakaj posebna obvestila in prošnje povzročajo ogromno delo. Smisel takih akcij je v tem, da vsakdo prispeva majhen, nezaten delež, a po našem pregovoru da zrno do zrna pogoda.

Javnost, ki nam je naklonjena, želimo s tem le blagohotno opozoriti, da bodo v bodoče podobne akcije še uspešnejše.

Iz Trsta

Obnovitev dela. Zaradi prekinitve električne napeljave je bila v smislu razglašena tržaške prefektore ukinitvena preskrba električne energije za industrijske obrate v tržaški pokrajini. Delavstvo združenih jadranskih ladjedelnic v Trzinu, pri Sv. Marku in pri Sv. Roku ter strojnih tvornic pri Sv. Andreju je pričelo zdaj spet s svojim rednim delom.

Smrtna kosa. Te dni so umrli v Trstu 68 letna Marija Humar, 54 letni Jakob Tavčar, 67 letna Ivanka Curk, 68 letni Emil Grünfeld, 73 letni Jurij Gac, 38 letna Marija Grubešič-Vukčič, 67 letna Ivanka Svab-Čok, 21 letni Josip Sforzina, 46 letni Stanko Škarjavec, 75 letna Helena Lorenc.

Himen. Poročili so se v Trstu slikar Roman Raheli in gospodinja Amalija Žerjal, uradnik S. Scipioni in namestnica Lilijana Trebič, sofer Anton Dumitčič in namestnica Marija Furjan, uradnik Henrk Maraspin in gospodinja Marija Sponza.

Božične avtobusne zveze z Reko Dne 24. decembra bodo avtobusi normalno obratovali na progi Trst—Reka; dne 25. decembra in 1. januarja avtobusi ne vozijo, pač pa bo dne 26. ter 31. dec. in 2. januarja obratovanje povsem redno.

Cene za jabolka na tržniščem trgu. Vodstvo prehranjevalnega zavoda v Trstu je določilo nove cene za prodajo jabolk, z veljavnostjo od 17. decembra dalje. Jabolka najboljšee kakovosti se smejo na debelo prodajati po 8 lir kg. na drobno pa po 9,40. Za jabolka druge kakovosti znaša cena 6,80 lir na debelo, odnosno 8,20 na drobno. Jabolka 3. kategorije so na debelo po 6,30 lir, na drobno po 7,40 lir. Jabolka 4. vrste na drobno po 5,60 lir, na debelo po 6,60 lir.

Ponekodenci. Na levem očesu se ranil med delom 42 letni mehanik Jacint Bianchi. Slična nezgoda se je pripetila v stojih tvornicah sv. Andreja 31 letnemu Juriju Petri, ki ima ranjeno desno oko, nadalje 35 letnemu Justu Fontanotu, ki ima tudi poškodbo na desnem očesu in 48 letnemu delavcu Ivanu Urdiču iz Gozde ulice 14, ki ima ranjeno levo oko. 47 letni slikar Albert Benedeti je palel s tramvajem na trgu Savoino in ima poškodbe po vsem telesu. Po nosu se je pobli med delom pri zaključnem predoru v škofiji 39 letni Jakob Linzi. Pri razkladanju drv si je poškodoval desnico 54 letni voznik Peter Bulič. Vsi so zdraviljo v tržaški bolnišnici.

Izšel je

decembrski roman »Dobre knjige«, Marija Skalana javni roman

RINA

Naročniki DK, ki sami dvigajo knjige v upravi »Jutra«, naj pridejo ali pošljejo tudi po novi roman. Ostalim naročnikom se dostavlja po raznašalcih na dom.

V nadrobni prodaji se dobijo novi roman po vseh knjižarnah in v upravi »Jutra« po ceni 13 lir za broširano in 28 lir za vezano knjigo.

Kres se nam torej pokaže v novi luči, kot praznik kristitve deteta, mulega Kresnika-Božika. Mod starega Kresnika je draga svoj višak; o kresu se dan obesi, novo leto se začneja, vlada mladega sonca-Kresnika. Kresnice pojejo:

»Jaj, Marija, dobro leto, sveči Ivan, Kresnik božji!«

Kres je staroslovenski praznik novega leta, namreč sončnega, ko roli boginja novo mlado sonce, mladega Kresnika, katerega staro sonce potrdi kot svojega sina. Ni izključeno, da je pri tej skupni pesni vplival tudi evangelijski, ker pri krstu Jezusom se je oglasil njegov Oče z besedami: »Ta je moj ljubi sin, nad katerim imam svoje dopadajenje!« To pa zopet potrjuje staro orientalsko naziranje, da prav za prav oče sina skristi.

Zeleni Jurij je potekatem to isto mlado sonce, katerega rojstvo se praznuje spomniti, pač po poznejšem pojmovanju začetka leta.

Pa še nekaj je važno: Nastopanje kresnice in njih bladanje, koledovanje, tako imenovano, ker so »gnale Lado« (= klicale in ponavljale to ime), njih prošnja Mariji, naj da dobro leto, imenovanje mladega Kresnika »Ivo Lado«, vse to kaže, da je bil Kres tudi praznik Kresnikove matere Lade.

Ali niso, po vsem tem, sveti Janez Krstnik, Marija in Jezusček v prvotnih kresnih pesmih pokristjanjeni Slovenci nasledniki tistih treh poganskih bogov, ki jih nasim očetom očita še škof Hren: Plein, Lada in Pobern? Lado imamo že v prvotnih in je ni treba posebej dokazovati. Pobern je kresni deček, pob, pobek, pobern. Naš znani pisatelj imenuje kresnega dečka v obredni pesmi v romanu »Umirajoči bog Triglav« enostavno »pobek« in v beneški slovenski pomeni »pobern« = »deček«. (Ivan Trnko: Naši paglavci). Razlaga z »Aufklaubeufel« prof. Kelemine je pač iz nanašnega stališča, da so ti poganski ostanki nižja mitološka bitja, čeprav jih imenuje Hren »bogovec«. Na-

sprotno je res, da vsaka vera ohranja do »Zadnjega baš najvažnejše, bistvene elemente. Po materi Ladi »bell, labodica«, ali kot svetlo, belo bitje je tukaj Pobern imenovan Lado (Primerjaj pa tudi hrvatsko pesem: »Malen Lado u gorici spava — c!) in kot Kresnik Ivo Lado.

Plejn je dr. Mal »Slovenske mitološke starine« pravilno razložil z glasolom plenjati, rabljeno še vedno za žito: pšenica plenja. Po slovenskem obredu vezanja zadnjega snopa sodec je ta bog verjetno Veles (»vezati brado Volous«).

Zato bo osnovni smisel Kresa rojstvo in »poroka sonca z zemljo«, pač pa res »oznanilo novega časa«, toda ne samo letnega časa, ampak leta. Kako je to, da se slovenski poganski Božič praznuje na višku poletja, to je drugo vprašanje. Lahko pa rečemo, da se delitev slovenskega leta gotovo ni strinjata z delitvijo sončnega rimsko-cerkvenega leta, in da imamo zato podobne običaje o božiču, spomniti in o Kresu. Prav pravi Orel, da sta oba ljudska praznika (Jurjevo in Kres) verjetno zadnja blela preostanka velikega davnega poletno-kresnega slavlja. Pa ne samo Jurjevo slavlje, ampak tudi božični običaji se nam bodo, upam kmalu, pokazali kot del tega obreda slovenskega božiča in novega leta na višku poletja, ali bolje, v tem duhu rečeno, na koncu starega in začetku novega leta.

Če je danes praznik Jezusovega rojstva imenovan Božič, je za kristjana samo po sebi umevno, ker ne verjame več v Pobernina-Kresnika-Svatočča, ampak v oboževanje Jezuska. Prelepa pa je zavest, da tako vera tudi našim pračedom ni bila tuja. Zato sem napisal te opombe, ko sem v božičnem razpoloženju čital Orlovo zelo zanimivo razpravo, in želim, da bi pripelavale skupno z njo k boljsemu razumevanju naših ljudskih božičnih običajev, ki so v bistvu kresni: božični kres, božični čok nastiljante vernim dušam, povrtjak s praprotjo in še drugi.

A. Volkar

Beleznica

KOLENDAR

Sreda, 22. decembra: Demetrij.

DANASNJE PRIREDITVE
Kino Matica: Glas srca.
Kino Slova: V zmešnjavi občutkov.
Kino Union: Ob mejli.

Javna produkcija gojenecv šole Glasbene Matice ob 17. v mali filharmonični dvorani.

DEZURNE LEKARNE
Danes: Mr. Bakardič, Sv. Jakoba trg 9, Ramor, Miklošičeva cesta 20, Murrayer, Sv. Petra cesta 78.

ZATEMNITEV
je strogo obvezna od 17. do 6.30 ure.

DRŽAVNO GLEDALIŠČE
D R A M A

Sreda, 22. dec., ob 16.30: Cvetje v jeseni.
Red Sreda.

Četrtek, 23. dec., ob 16: Cvrček za počjo.
Red Četrtek.